

Sigmar Polke gyűjteményes kiállítása

Palazzo Grassi, Velence, 2016. XI. 6-ig

P. SZABÓ ERNŐ

Kettős kerek évforduló jegyében rendezték meg Velencében a Palazzo Grassi kiállítását, *Sigmar Polke* (1941–2010) életműát. Éppen tíz éve annak, hogy a város legutolsó és egyben legtekintélyesebb barokk palotájában többéves szünet után újraindult az időszakos kiállítások sora, annak pedig három évtizede, hogy Polke

foglalkozik luxuscikkek, divatárak forgalmazásával, az ezredforduló körüli évektől a művészeti élet területén is egyre jobban terjeszkedik. Az ő tulajdonában van a Sotheby's aukcióház, a *Journal des Arts* című újság, és az immár mintegy négyezer darabos magángyűjteménye számára korábban egy Párizs-közeli Szajna-szigeten szeretett volna múzeumot építeni. Ennek a tervnek a megvalósulása után

foró: Matteo De Fina

SIGMAR POLKE:
Krumpliház, 1967/1990, Pinault
Collection és Sternhimmeltuch,
1968, Magángyűjtemény
© The Estate of Sigmar Polke, Cologne
© HUNGART 2016

SIGMAR POLKE:
Tengelykorszak, 2005-2007,
Pinault Collection
© The Estate of Sigmar Polke, Cologne
© HUNGART 2016

festészetét a Velencei Biennálén Arany Oroszlán díjjal tüntették ki. Harmadik kerek évfordulóként, noha a tárlat sajtóanyaga erről szemérmesen hallgat, nehogy esetleg a személyi kultusz vádjá illesse a szervezőket, mindenképpen meg kell említenünk, hogy idén ünnepli nyolcvanadik születésnapját a Palazzo Grassi tulajdonosa, Francois Pinault francia milliárdos üzletember, műgyűjtő, mecénás. Pinault a palota 2005-ös megvásárlása után Velence városától 2007-ben hosszú távú koncessziót kapott a Punta della Doganában kialakított kiállítóhely működtetésére, így tevékenysége a városon belül éppen olyan meghatározónak tűnik, mint amelyet a Guggenheim Múzeum játszik tágabb koordináták között.

Az is lehet persze, hogy a Pinault-birodalom is hamarosan továbbterjeszkedik, hiszen tulajdonosa, aki üzleti tevékenységét egy szerény fakeskedés tulajdonosaként kezdte 1963-ban Rennes-ben, s a 90-es évek eleje óta

szerezte meg a két velencei épületet, de úgy hírlílik, párizsi építkezési szándékáról sem mondott le véglegesen. A velencei helyszíneken túl a világ számos más pontján bemutatta már gyűjteménye egyes darabjait, ebben az évben például a New York-i Museum of Modern Artban (Marcel Broodthaers), a zürichi Kunsthausban (Francis Picabia) a párizsi Musée du quai Branlyban (Jacques Chirac és a távoli művészetek). A velencei Peggy Guggenheim Gyűjteményben áprilistól szeptemberig az 1958–1968 közötti figurális olasz művészet képviselőit mutatták be, az esseni Folkwang Múzeumban pedig október elején nyílt meg a gyűjteményben őrzött önarcképekből készített válogatás.

Hogy ezeknek a tárlatoknak mennyi látogatója volt, arról nincs adat, arról viszont van, hogy mennyien nézték meg a Palazzo Grassi és a Punta della Dogana eddigi bemutatóit: két és fél millióan. Magángyűjteménynek szentelt bemutatóhelyekről szólva ez igen tekintélyes adat, még akkor is, ha tíz évről és két kiállítóhelyről van szó. Működésük elején fel is vetődött a kérdés, hogy nem billen-e

meg az egyensúly, azaz hogy a többi velencei kiállítóhely, múzeum nem szorul-e háttérbe e komoly szakmai apparátussal és anyagi háttérrel rendelkező intézményekkel szemben. Nos, elég egy gyors látogatás Velencében, hogy érzékeljük, amit egyébként visszatérő látogatóként évről évre tapasztalhatunk, ez szerencsére nem következett be. Ennek van egyébként egy nem igazán öröndetes oka is, nevezetesen az, hogy a Pinault-birodalom szakemberei is gyakran tévednek, a csoportos vagy úgynevezett kuratori kiállítások nem ritkán meglehetősen gyengére, egyszínűre sikerednek, mint egyébként a jelenleg a Punta della Doganában látható Accrochages című tárlat is. Az új intézmények megjelenése viszont versenyre, megújulásra is ösztönözhetette a meglévő intézményeket, ami a kiállítási kínálat színességében, színvonalosságában mutatkozik meg. A Sigmar Polke-tárlattal egy időben láthatott, láthat

„kísérő” vagy „párhuzamos” rendezvényeknek. Harminc évvel ezelőtt, amikor a Leone d' Orót megkapta, a német pavilonban állított ki – nem először egyébként, hiszen műveit itt két másik alkalommal is bemutatta. Harmincöt éves volt akkor, valamivel túl az „emberélet útjának felén”, s túl már számos kiállítási sikeren is. A sziléziai Oelsben (ma Oleśnica, Lengyelország) 1941-ben született, a düsseldorfi művészeti akadémián 1967-ben végzett festő már akadémistaként szélesebb körben ismertté vált, amikor Konrad Fischer-Lueg és Gerhard Richter társaságában létrehozta a „kapitalista realista” irányzatot. Richterrel éveken át együtt dolgoztak, s Polke nyitottságával, folytonos kísérleteivel, újító törekvéseivel mély hatást gyakorolt barátjára. A 80-as évek elején meghívták a korszak minden fontosabb kiállítására, a kasseli documentára éppen úgy, mint a berlini Zeitgeistre, a római Avanguardia/Transavanguardia-lára, a kölni Westkunstra vagy a londoni A New Spirit in Paintingre. 1966-os első önálló tárlatát (René Block Galéria, Berlin), illetve az 1976-os első múzeumi önálló bemutatkozását (tübingeni Kunsthalle) követően művei

foró: Matteo De Fina

az érdeklődő például nagyszabású kultúrtörténeti tárlatot a Dózse-palotában a világ első (velencei) gettója létrehozásának ötszázadik évfordulója alkalmából, Zaha Hadid- emlékkiállítását a Palazzo Franchettiben, Coco Chanel alakját megidéző tárlatot a Ca' Pesaróban, a modern művészetnek szentelt múzeumban, Paolo Venininek, a velencei üvegművészet egyik legnagyobb mesterének az életművét a Stanze del Vetróban, a San Giorgio Maggiore szigetén, Fabrizio Plessi Under Water című videóműveit a restaurált Fondaco dei Tedeschi legfelső szintjének kultúrterében, az egyik legjelentősebb itáliai kortárs kollekciót, a bolognai Righi-gyűjteményt a Palazzo Fortunyban.

Igazi biennáléhangulatban érezheti magát tehát a látogató kora ősszel is Velencében, már csak azért is, mert valóban nyitva van még az építészeti biennálé, bár ami a plakátokat, transzparenszeket és a különböző kiállítási helyszíneket illeti, kevésbé hangsúlyosan van jelen, mint általában a képzőművészeti. Bárhogyan is van, akárcsak 1986-ban, az idén is Polke a főszereplője az úgynevezett

folytonosan úton voltak a világ jelentős múzeumai, illetve galériái között, hacsak nem váltak igen korán valamely magángyűjtemény részévé. A Pinault-gyűjtemény igen gazdag Polke-művekben, a tulajdonos a művész kiállításain rendszeresen jelen volt Velencében is. Szerepelt a Punta della Dogana nyitó tárlatán, a 2009–2011-es Mapping the Studio című bemutaton éppen úgy, mint az ugyannitt 2011–2013-ban rendezett Elogio del Dubbio című tárlaton. Az 1967/90-es *Krumpliház* kétszer is szerepelt: 2011–2013-ban a Palazzo Grassi Il Mondo Vi Appartiene című bemutatóján, majd a Punta della Dogana tavalyi Prima Materia című összeállításában.

Mi az az erő, amely Polke műveiből árad, amely az utóbbi évtizedek egyik legjelentősebb festőjévé tette, s amely elemi erővel hat művei nézőjére? A nagy méretű (gyakran háromszor öt méteres) vásznak monumentalitása, ahogyan a kiállítás fő helyén elhelyezett két fémű, *A darabonként elválasztott hold*, illetve a *Cirkuszosok* jelzik? A határtalan szakmai tudás, amely a festő műveit jellemzi, szülessenek meg azok bármilyen műfajban? Vagy éppen az, hogy valóban az egyik legsokoldalúbb művésze volt a saját korának, aki a képzőművészeti mellett jelentős filmes életművet is hátrahagyott? Kilépett a festmény és a film két dimenziójából a harmadik

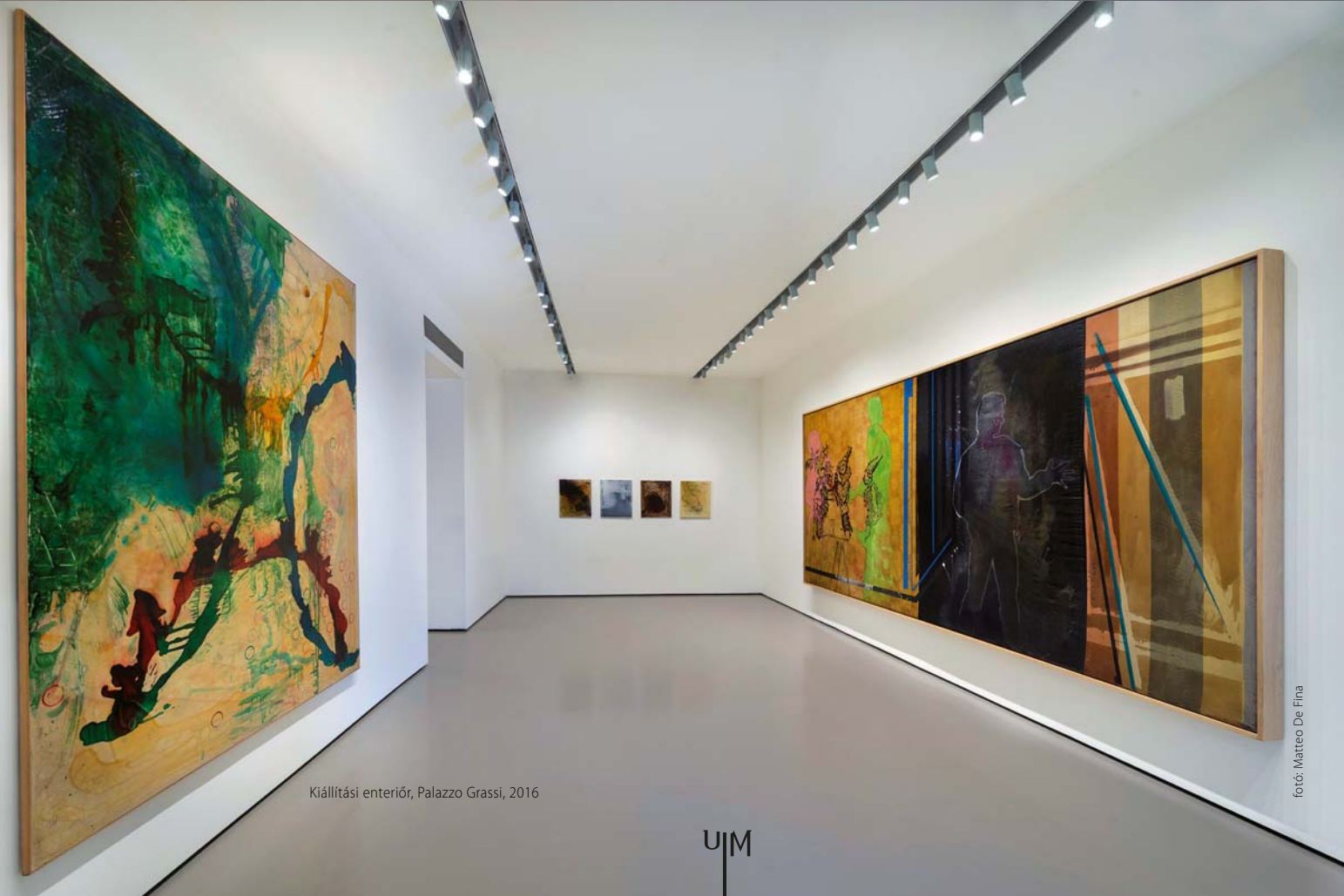
Kiállítási enteriőr,
Palazzo Grassi, 2016

Kiállítási interiőr, Palazzo Grassi, 2016

Fotó: Matteo De Fina

Kiállítási interiőr, Palazzo Grassi, 2016

Fotó: Matteo De Fina

dimenzióba is: az említett *Krumpliház* című alkotása valóban egy, az építészet kezdeteit, az emberi élet szinte történelem előtti rétegeit idéző faéptmény, de kétdimenziós műveiben is különleges térbeli hatások jelennek meg, köszönhetően annak, hogy gyakran komponálta képeit egymástól különböző, szinte muszterként megjelenő struktúrából, illetve egymást átfedő, idő- és térbeli síkokat, kulturális, civilizációs értékeket idéző rétegekből. Ismereteinek bősége, mondandójának komolysága azonban igen gyakran a humor, az irónia, az önirónia köntösébe bújtatva jelenik meg.

Kiállításának kurátorai, a katalógus tanulmányainak a szerzői művészetének összetettségét igyekeznek kiemelni, amely „az élet komplexitásával harmonizál” (Guy Tosatto). Ahogyan az élet különböző helyzetei, úgy váltakoznak a különböző minőségek a műveiben. A vásznain megjelenő rétegekkel elfed jelenségeket, hogy még erőteljesebben hangsúlyozhassa őket, s a műveit jellemző humor, irónia, önirónia is mintha csak arra szolgálna, hogy elrejtse az alkotásait jellemző autentikus kreatív erőt. Elena Geuna szerint az a szabadság, amellyel Polke ugyanabban az időben képes foglalkozni olyan eltérő témákkal, mint a történelem, a politika (például a nagy francia forradalom eseményei) és a művészettörténet (Franz Marc 1914-es *Szarvas az erdőben* című festményének újinterpretálása az 1968-as *Szarvas* című képen), a misztikus-matematikai összefüggések (*Mágikus négyzetek I–VII.*, 1992), az olyan hétköznapi, populáris témák, mint a képregények (*Cím nélkül – Minőségmegőrzés*, 1979) és a hollywoodi filmes álomgyár (*Indiánok sással*, 1975), azt a heterogenitást, mondhatni „poliglottizmust” jelenti, amelyben semmi nem túl sok, illetve kevés ahhoz, hogy a képbe lehessen sűríteni. Ez a „mindenevő” művész, hangsúlyozza a kurátor, aki könyvgyűjteményéről éppen úgy ismert, mint tipográfiai hibás újságkivágás-gyűjteményéről, saját enciklopédikus érdeklődését egyesíti műveiben, s forrásainak eklektikus ikonográfiáját, mindenféle kiemelés, előtérbe helyezés nélkül. Művészete egy paralel univerzum felé vezet, amelyben világunk ismert eseményeinek, jelenségeinek sok-sok képi megjelenése, utalása olvad eggyé, hogy új jelentéseket generáljon.

Mindez természetesen nem lenne lehetséges csupán a ráció, a matematikai pontossággal egymás mellé illeszthető elemek egyszerű felsorolása, egymással való társítása révén. Nem véletlen, hogy Polke éppen az 1986-os Velencei Biennálén kapta meg a festészeti fődíjat, hiszen annak a biennálénak a tudomány és az alkímia, a racionális és irracionális világok kapcsolata, termékeny kölcsönhatása volt a témája. Az ő kiállítása a német pavilonban az Athanor címet kapta, azaz az alkímista olvasztótégelyére hivatkozott, amelynek állandó, egyenlő hő sugárzó

tüzeben a dolgok átlényegülnek, és az emberi értelem által létrehozhatatlan értékek, minőségek jönnek létre. Bice Curigernek adott interjújában az 1986-os biennálé előzményeiről szólva Polke ázsiai és óceániai útjának élményeit, hatását idézte fel: „Gondolkodni kezdtem a színeken és a konvenciókon, de a hinduizmus és az ausztráliai őslakosok színhasználatán és filozófiáján is. Hogyan születnek meg a színek, mi a szín? Annak, hogy a tubusból kinyomom a vöröset, a sárgát vagy a zöldet, megvan a maga oka, de mégis gondolkodni kezdtem a dolgon... Ahogyan a színekhez közeledtem, nem azokhoz jutottam, amelyek a földhöz kapcsolódnak, hanem azokhoz, amelyek az ibolyához. Ez egy nagyon elvont téma, amely csak ránk tartozik. Számomra meglepetésekkel teli. Ahogyan az egyetlen színre való szorítókozás. A monokróm.”

foró: Matteo De Fina

Nos, a violának ezek az egymástól megkülönböztethetetlen, mégis fantasztikusan gazdag árnyalatai az egyik oldalon arra ösztönözték Polkét még a 80-as évek második felében, hogy egyre jobban elmélyedjen a színek titkos jelentésében, az értékes kövek, a lapis lazuli, a malachit vagy a mérget hordozó realgar, a schweinfurti zöld történeti, pszichológiai összefüggéseiben. A másik oldalon pedig arra, hogy a redukált színek, a „monokróm” használata során olyan újabb és újabb árnyalatokat, rétegeket vigyen fel a vászonra, amelyek szinte a semmiből hozzák létre a teljességet. Ennek bizonyítéka nagyszabású sorozata, a 2005–2007 között megszületett, kozmikus összefüggéseket sejtető *Axial Age*-ciklus, amely alighanem a Pinault-gyűjtemény legfontosabb darabjai közé tartozik. Ez fogadja és ez búcsúztatja a látogatót a Palazzo Grassi tárlatán.

SIGMAR POLKE:
Laterna magica: a kutya története,
1988–1992, Magángyűjtemény
© The Estate of Sigmar Polke, Cologne
© HUNGART 2016